

MARIA KOMOROWSKA

Studentka Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych UW

Wybrane organizacje pozarządowe w Europie Wschodniej zajmujące się problemem krzywdzenia dzieci

W artykule zostały zaprezentowane organizacje pozarządowe w wybranych krajach Europy Wschodniej, zajmujące się profilaktyką i przeciwdziałaniem problemowi krzywdzenia dzieci. Opisane zostały przykłady organizacji ogólnokrajowych i lokalnych, a także filie organizacji międzynarodowych, organizacje parasolowe oraz sieci współpracy wewnątrzsektorowej. Stanowią one zaledwie wycinek całej działalności podmiotów trzeciego sektora w dziedzinie ochrony dzieci w tej części Europy.

Europa Środkowo-Wschodnia przez blisko pięćdziesiąt lat znajdowała się pod kontrolą Związku Radzieckiego. Dopiero po jego upadku w regionie rozpoczęła się transformacja ustrojowa. Przemiany następowały w różny sposób w poszczególnych państwach – od całkowitej do zaledwie częściowej demokratyzacji. Prawo zrzeszania się, wolność słowa, wielość partii politycznych, wolne wybory i państwo prawa stawały się stopniowo rzeczywistością w kolejnych krajach.

Jednym z podstawowych przejawów przemiany od centralnie sterowanego państwa do kraju demokratycznego jest rozkwit społeczeństwa obywatelskiego. W państwie demokratycznym niezbędne jest istnienie poza rynkiem i państwem sektora organizacji pozarządowych, które w znaczą-

cy sposób wspierają trudny proces transformacji ustrojowej na polu społecznym, politycznym i ekonomicznym. Zaangażowanie organizacji pozarządowych w różnych dziedzinach życia społecznego przyczyniało się do budowania w społeczeństwach przekonania o tym, że rozwój społeczny i ekonomiczny kraju wymaga wspólnego wysiłku państwa, sektora prywatnego i sektora organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe w regionie Europy Wschodniej wykazały się wielką zdolnością do opracowywania i wdrażania programów wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (www.pamij.com). W okresie dominacji Związku Sowieckiego jedynym gwarantem dobrobytu obywateli było państwo. Po przemianie ustrojowej również organizacje pozarządowe zaczęły

świadczyć usługi. Ich aktywność była bardzo potrzebna szczególnie w dziedzinie socjalnej, gdzie system świadczeń państwowych był słabo rozwinięty po wieloletnim zaniedbywaniu w czasie władzy sowieckiej, a potrzeby obywateli ogromne.

O problemie krzywdzenia dzieci w Europie Wschodniej mówi się dopiero od początku lat 90. Wcześniej nie był on poruszany w dyskursie publicznym. Intensywny proces ujawniania tego zagadnienia po 1989 r. *związany jest z monopolem poprzedniej władzy na kreowanie problemów społecznych i odblokowaniem aktywności obywatelskiej wraz z przemianami ustrojowymi. Rodzące się, nie bez przeszkód, zainteresowanie agend państwowych ochroną interesów dzieci było poprzedzone i inspirowane działaniami organizacji pozarządowych, które organizowały ofer-*

tę pomocy dzieciom krzywdzonym i ich rodzinom (www.kidprotect.pl). Stopniowo, wraz z przemianami w regionie, posuwał się proces legitymizacji problemu krzywdzenia dzieci, powstawały pierwsze rozwiązania prawne i instytucjonalne systemu pomocy dzieciom w Europie Wschodniej.

Niniejszy tekst poświęcony jest przedstawieniu organizacji pozarządowych w poszczególnych krajach Europy Wschodniej, których działania obejmują problem krzywdzenia dzieci. Opisany jest w nim zaledwie wycinek całej działalności podmiotów trzeciego sektora w dziedzinie ochrony dzieci w tej części Europy. Pokazane zostaną przykłady organizacji ogólnokrajowych i lokalnych, a także filie organizacji międzynarodowych, organizacje parasolowe oraz sieci współpracy wewnątrzsektorowej.

Białoruś

Dzieci - nie do krzywdzenia (<http://nonviolence.iatp.by>) to organizacja, która promuje prawa dzieci na terenie Białorusi, a w szczególności działa na rzecz ochrony dzieci przed wszelkimi formami krzywdzenia. Prowadzi różne działania, np. seminaria i wykłady w szkołach i wspólnotach lokalnych poświęcone przeciwdziałaniu przemocy wobec dzieci i młodzieży. Organizacja publikuje artykuły na temat problemu krzywdzenia dzieci. We współpracy z różnymi instytucjami publicznymi organizacja Dzieci - nie do Krzywdzenia uczestniczy w szkoleniu specjalistów, takich jak: nauczyciele, psycholodzy, pracownicy systemu ochrony zdrowia. Prowadzi również działalność badawczą i wydawniczą; wydała m.in. książeczkę dla dzieci pt. *Masz prawo żyć bez przemocy i upokorzenia* na 15-lecie Konwencji o Prawach Dziecka.

Inne programy realizowane przez tę organizację:

1) *Mam prawo do bezpieczeństwa* – program realizowany od 1999 r.; ma na celu zwalczanie przemocy wobec dzieci ze stro-

ny osób nieznajomych. Obejmuje on pracę metodą dramy z dziećmi młodszych klas szkolnych. Zajęcia kształtują u dzieci umiejętność zachowania się w niebezpiecznych sytuacjach. Prowadzone są również warsztaty dla specjalistów, chcących posługiwać się metodą dramy w pracy z dziećmi. Elementem programu są także dyskusje i zajęcia interaktywne dla rodziców poświęcone zagadnieniu bezpieczeństwa dzieci;

2) *Prawo do szczęśliwego dzieciństwa i godnego życia* – program realizowany od 2000 r. Jego celem jest przybliżenie dzieciom, rodzicom i osobom pracującym z dziećmi tematyki praw dziecka. Obejmuje on dyskusje i warsztaty dla dzieci i młodzieży oraz interaktywne zajęcia z rodzicami i profesjonalistami;

3) *Zatrzymamy sztafetę zła* – program realizowany od 2002 r.; porusza problematykę dziecięcej pornografii i handlu dziećmi. W ramach programu prowadzone są laboratoria twórczości i zajęcia interaktywne dla młodzieży na temat wykorzystywania seksualnego dzieci. Organizowane są rów-

niez zajęcia warsztatowe dla rodziców i osób pracujących z dziećmi poświęcone zapobieganiu wykorzystywaniu dzieci. Przy okazji realizacji programu wydano broszury informacyjne dla dzieci o zasadach bezpieczeństwa w Internecie;

4) na portalu internetowym organizacji istnieją specjalne strony dla dzieci, rodziców i profesjonalistów na temat przemocy – odpowiedniego na nią reagowania i jej zwalczania.

Bułgaria

Stowarzyszenie Animus/La Strada Bułgaria (www.animusassociation.org) to organizacja zajmująca się problemem handlu dziećmi i zmuszania ich do świadczenia usług seksualnych. Bułgaria jest zarówno krajem tranzytu z Ukrainy, Rumunii, Rosji i Uzbekistanu, jak i miejscem docelowym sprawców krzywdzenia dzieci. Według danych Stowarzyszenia bułgarskie kobiety i dzieci (głównie pochodzenia romskiego) zmuszane są stosunków seksualnych z obcokrajowcami ze względu na trudną sytuację finansową ich rodzin. Stowarzyszenie Animus działa na rzecz wzmocnienia systemu ochrony dziecka w Bułgarii, a także prowadzi specjalne centrum rehabilitacji psychologicznej dla dzieci – ofiar przemocy.

Stowarzyszenie Animus realizuje w latach 2006–2007 program reintegracji dla ofiar handlu ludźmi. Ma on na celu stworzenie przyjaznego i wspierającego środowiska dla ofiar handlu i ich rodzin, wzmocnienie współpracy różnych instytucji w działaniach prewencyjnych oraz tworzenie sieci wsparcia ofiar. W Bułgarii potrzebna jest zmiana nastawienia społecznego i uwrażliwienie społeczeństwa na problem przemocy wobec dzieci. Program ma służyć przezwyciężeniu poczucia izolacji i marginalizacji ofiar przemocy. Działania w ramach programu obejmują: pracę psychoterapeutyczną i socjalną z dziećmi – ofiarami handlu, szkolenia, wymianę doświadczeń Stowarzyszenia Animus z innymi organizacjami i instytucjami.

Stowarzyszenie prowadzi również, we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki i innymi instytucjami państwowymi,

program przeciwdziałania handlowi dziećmi. Ma on na celu podniesienie kwalifikacji blisko 50 profesjonalistów udzielających pomocy dzieciom – ofiarom i potencjalnym ofiarom handlu, rozwój pilotażowego modelu prewencji handlu dziećmi w trzech instytucjach edukacyjnych, rozwój modelu rehabilitacji 20 dziewczynek i chłopców – ofiar handlu, a także udokumentowanie dobrych praktyk w tej dziedzinie. Rezultaty programu zostaną opublikowane w podręcznikach dla profesjonalistów stykających się z problemem handlu dziećmi.

Inną organizacją działającą na terenie Bułgarii jest **Fundacja Partners Bułgaria** (www.partnersbg.org) – oddział międzynarodowej sieci Partnerzy na rzecz Demokratycznej Zmiany, która w krajach transformacji promuje rozwój społeczeństwa obywatelskiego i kulturę pokojowego rozwiązywania konfliktów. Oddział bułgarski współpracuje z różnymi instytucjami, organizacjami pozarządowymi i specjalistami różnych dziedzin w celu wzmocnienia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Bułgarii.

Partners Bułgaria utworzyło w 2000 r. Centrum Informacji o Prawach Dziecka. Jego głównym celem jest zbieranie, analiza i rozpowszechnianie informacji o prawach dziecka w Bułgarii (o istniejących projektach, statystykach, raportach oraz badaniach rządu i innych organizacji pozarządowych), koordynowanie działań instytucji rządowych i społecznych, szkolenie nauczycieli, pracowników socjalnych, dziennikarzy i młodzieży w zakresie wdrażania Konwencji o Prawach Dziecka w dziedzi-

nie edukacji. Działania Centrum obejmują również udzielanie porad prawnych rodzicom i dzieciom.

Partners Bułgaria we współpracy z **Fundacją Sirak** (*Sierota*) realizuje projekt pt. *Moje prawa, moje obowiązki*, który ma na celu podniesienie wiedzy i świadomości społecznej na temat Konwencji o Prawach Dziecka. W ramach projektu odpowiednio przygotowani rodzice i pedagodzy prowadzili w społecznościach lokalnych różne działania propagujące prawa dziecka, takie jak: koncerty, wystawy czy debaty publiczne skierowane do uczniów. Wydano również w nakładzie 145 tys. egzemplarzy bułgarską wersję książki dla dzieci (opracowanej przez Save the Children w Wielkiej Brytanii) pt. *Mam, Masz, Mamy* oraz książkę skierowaną do nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów zatytułowaną *Moje prawa, moje obowiązki*.

Fundacja Partners realizuje w trzech miastach Bułgarii program prewencyjny

Jutro Razem, obejmujący dzieci i młodzież z grup ryzyka. Stawia on sobie za cel wprowadzenie pozytywnych zmian poprzez wspieranie jednostek i instytucji pracujących z dziećmi i młodzieżą. Program ma służyć wypracowaniu i wdrażaniu standardów i procedur zapobiegania ryzykom oraz opracowaniu rekomendacji poprawy polityki państwa w dziedzinie ochrony dzieci i młodzieży. Program służy uwrażliwianiu dorosłych na problemy dzieci. Ma być wsparciem dla organizacji społecznych, instytucji rządowych, samorządów lokalnych i grup profesjonalistów w budowie modelu pracy socjalnej z dziećmi i młodzieżą z grup ryzyka. Program polega na analizie konkretnych przypadków dzieci z różnymi problemami, a następnie szukaniu najlepszych metod przezwyciężenia trudności, uwzględniając dobre doświadczenia innych europejskich krajów. Fundacja wsparła realizację wielu mikroprojektów w całej Bułgarii.

Estonia

Centrum Wsparcia dla Dzieci Krzywdzonych w Tartu (www.tugikeskus.org.ee) to jedna z największych organizacji estońskich prowadzących darmowe poradnictwo i rehabilitację dzieci – ofiar przemocy. Misją Centrum jest zapobieganie przemocy wobec dzieci i rodzin poprzez informowanie szerokiej publiczności, szkolenia profesjonalistów, niesienie pomocy skrzywdzonym dzieciom i ich rodzinom. Działania Centrum skierowane są do dzieci – ofiar wszelkiego rodzaju krzywdzenia i rodzin z grup ryzyka (młodzi rodzice, samotne kobiety w ciąży).

Działania Centrum obejmują: interwencje kryzysowe, doradztwo medyczno-socjalno-psychologiczne, psychoterapię, terapię indywidualną i grupową, terapię rodzinną, działania prewencyjne oraz wczesną interwencję, a także pomoc kobietom i dziewczynkom – ofiarom handlu. Cen-

trum prowadzi kampanie informacyjne na temat przemocy i krzywdzenia dzieci. Realizuje również programy edukacyjne na temat handlu dziećmi w szkołach, przeciwdziałania wykorzystywaniu seksualnemu i psychicznemu dzieci, a także na temat odpowiedniego reagowania w przypadku zetknięcia się z dziećmi – ofiarami przemocy. Centrum działa również na rzecz wzmocnienia współpracy pomiędzy różnymi instytucjami w Estonii – państwowymi, prywatnymi i pozarządowymi – działającymi na rzecz poprawy sytuacji dziecka w kraju.

Centrum realizuje dwa programy skierowane do dzieci z grup ryzyka. W ramach programu *Starszy brat – Starsza siostra*, relacja ze specjalnie przygotowanymi wolontariuszami jest metodą facylitacji rozwoju dzieci z problemami. Program *Praca z dziećmi ulicy* obejmuje dziewczynki w wieku 10–18 lat o różnych problemach behawio-

ralnych i emocjonalnych. Niektóre z nich były ofiarami wykorzystywania seksualnego, część uzależniona jest od narkotyków czy alkoholu, zagrożona zejściem na drogę prostytucji.

Centrum wydało szereg publikacji, m.in. podręcznik dla policjantów pt. *ABC Policji – jak rozpoznać dziecko krzywdzone*, a także wydawnictwa dla rodziców *Nigdy nie potrzęśaj swoim dzieckiem*, *Każde dziecko zasługuje na bycie bezpiecznym, silnym i wolnym*.

Przeciwdziałanie krzywdzeniu dzieci powinno rozpocząć się jeszcze przed ich narodzinami. Wymaga to szkolenia przyszłych rodziców, podnoszenia ich umiejętności rodzicielskich. Kierując się tym przekonaniem, Centrum zrealizowało projekt *Dla lepszej przyszłości*. Wykłady specjalistów, warsztaty grupowe i poradnictwo indywidualne objęły kobiety w ciąży, młode matki, pielęgniarki i lekarzy, nastolatków – ofiary wykorzystywania seksualnego.

Innym ciekawym programem, w którym uczestniczyło Centrum Wsparcia dla Dzieci Krzywdzonych w Tartu, był program CAP (*Child Assault Program*) – *Każde dziecko zasługuje by być bezpieczne, silne i wolne*. CAP to międzynarodowy program prewencji krzywdzenia dzieci i obniżania ryzyka stania się przez nie ofiarami przemocy. Od 2000 r. program jest wdrażany w Estonii. Zostały nim objęte dzieci w wieku

6–12 lat, ich rodzice i pracownicy szkół, którzy uczestniczyli w warsztatach prowadzonych przez specjalnie przeszkolonych specjalistów. Zajęcia dla dzieci dotyczyły znajomości ich praw, treningi asertywności i radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Szkolenia dorosłych obejmowały poszerzanie wiedzy na temat wykorzystywania dzieci, prewencji oraz niesienia pomocy krzywdzonym dzieciom.

Estońska Unia na rzecz Dobra Dzieci (www.lastekaitseliit.ee) to organizacja parasolowa działająca na rzecz praw dziecka w Estonii. W jej skład wchodzi 36 organizacji z całego kraju. Istnieje od 1998 r., stanowiąc przedłużenie działającego w latach 1918–1940 Estońskiego Stowarzyszenia na rzecz Dobra Dzieci. Cele tego stowarzyszenia to: propagowanie Konwencji o Prawach Dziecka w Estonii, działanie na rzecz stworzenia środowiska przyjaznego dzieciom oraz rozwoju systemu socjalnego wsparcia dzieci, pomoc dzieciom w potrzebie, gromadzenie informacji o sytuacji dzieci w Estonii. Unia wydała szereg publikacji książkowych i multimedialnych o prawach dziecka skierowanych do samych dzieci, a także do rodziców i nauczycieli. Unia pozostaje w stałej współpracy z Ministerstwem Spraw Socjalnych, Ministerstwem Edukacji i Nauki, Ministerstwem Sprawiedliwości i władzami samorządowymi.

Litwa

Centrum Wspierania Dzieci (www.pvc.lt) to organizacja pozarządowa udzielająca porad oraz psychologicznego wsparcia dzieciom, dorosłym oraz całym rodzinom – ofiarom przemocy i wykorzystywania seksualnego. Inne obszary jej działalności to:

- szkolenia na temat sposobów interwencji w sytuacji zetknięcia się z problemem wykorzystywania dzieci. Szkolenia przeznaczone są dla pracowników systemu edukacji, służby zdrowia, pracowników socjalnych;

- szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci. Tematyka zajęć obejmuje komunikowanie się z dziećmi, radzenie sobie z emocjami i stresem towarzyszącymi wychowywaniu dzieci;

- działalność wydawnicza. Centrum opracowuje różne publikacje i materiały skierowane do szerokiego grona odbiorców, chcąc zwiększyć wrażliwość społeczeństwa litewskiego na problem krzywdzenia dzieci;

- współpraca z partnerami rządowymi i pozarządowymi w celu wspólnego wy-

pracowania odpowiedniej strategii działania na rzecz dobra dzieci na Litwie.

Oryginalnym pomysłem realizowanym przez tę organizację jest program *Bezpieczne dziecko*. Jego celem jest uczenie dzieci radzenia sobie z zagrożeniami, z którymi mogą się stykać każdego dnia. Podczas zajęć dzieci uczą się rozpoznawać zachowania innych osób, które mogą być dla nich zagrożeniem, reagować w sytuacji zetknięcia się z przemocą, dowiadują się, gdzie mogą szukać pomocy i wsparcia.

Centrum Bezpiecznego Dziecka (www.saugus-vaikas.lt) to organizacja zajmująca się dziećmi – ofiarami przemocy lub wykorzystywania seksualnego. Podstawową działalnością Centrum jest udzielanie takim dzieciom wsparcia i wszelkiego rodzaju porad. Centrum organizuje również szkolenia skierowane do pediatrów, pielęgniarek, policjantów i personelu domów dziecka.

Ciekawym projektem realizowanym przez Centrum jest prowadzenie treningów psychoedukacyjnych dla rodziców i opiekunów dzieci w celu zapobiegania przemo-

cy psychicznej i fizycznej w rodzinie. Treningi rozwijają umiejętności komunikacyjne, ucą konstruktywnego rozwiązywania konfliktów, metod wychowawczych bez stosowania przemocy wobec dziecka. Centrum wydało również 12 książeczek edukacyjnych dla rodziców, poświęconych właśnie wychowywaniu dzieci bez przemocy.

Innym projektem Centrum jest opracowanie gry planszowej dla dzieci w wieku 6–10 lat pod tytułem *Idę do domu*. Służy ona pracy nad odpornością psychospołeczną dzieci poprzez trenowanie umiejętności zachowania się w sytuacji zagrożenia. Podczas gry dzieci rozwiązują problemy, które mogą spotkać na trasie ze szkoły do domu. Nauczyciele pracujący z małymi dziećmi mogą posiłkować się grą podczas dyskusji na temat zagrożeń, takich jak: wykorzystywanie seksualne, narkotyki, przemoc, a także nad sposobami odpowiedniego na nie reagowania. Na Litwie gra została rozpropagowana w przedszkolach i szkołach podstawowych, a obecnie jest tłumaczona i rozpowszechniana także w innych krajach regionu.

Łotwa

Centrum przeciw krzywdzeniu „Dardedze” (www.centrsdardedze.lv) to organizacja pracująca z dziećmi – ofiarami przemocy i wykorzystywania seksualnego oraz z ich rodzinami. Stosuje multidyscyplinarne podejście do problemu krzywdzenia dzieci, co pozwala na lepsze zrozumienie rodziny, w której dochodzi do krzywdzenia dziecka, oraz na dopasowanie odpowiedniej metody pracy z dzieckiem i jego rodziną.

Centrum jest wyposażone w przyjazny pokój przesłuchań dzieci. Jest to pomieszczenie odpowiednio zaaranżowane do potrzeb dziecka, w którym odbywają się procesowe przesłuchania małoletnich. Pozwala to ograniczyć liczbę przesłuchań, które są dla dziecka traumatycznym przeżyciem. Przesłuchanie odbywające się w przy-

jaznym pokoju może być bezpośrednio transmitowane na salę sądową w jednym z sądów w Rydze. Pokój przyjazny dziecku jest wykorzystywany w Centrum Dardedze również do innych celów. Odbywają się w nim spotkania specjalistów z dzieckiem – ofiarą. Pokój umożliwia sytuację, w której tylko jedna osoba rozmawia z dzieckiem, a inne osoby zainteresowane czerpią jednocześnie wszelkie informacje, stojąc za lustrem weneckim. Pokój służy również obserwacji zachowań dziecka w obecności rodziców.

Centrum Dardedze zrealizowało w ośmiu placówkach opiekuńczych projekt edukacyjny. Służył on kształceniu zespołów pracowników, poszerzaniu ich wiedzy na temat rozpoznawania symptomów krzyw-

dzenia dzieci, czynników ryzyka, a także umiejętności radzenia sobie ze stresem w pracy z dziećmi. Projekt był rzeczywistym wsparciem dla pracowników instytucji w ich codziennej pracy. Realizatorzy projektu spędzali po trzy dni w każdej placówce, włączali się w pracę całego zespołu,

a także prowadzili zajęcia edukacyjne dla dzieci na temat praw dziecka.

Bardzo wysoka wartość edukacyjna projektu skłoniła Centrum Dardedze do opracowania całościowego programu edukacyjnego dla wszystkich instytucji opiekuńczych na Łotwie.

Mołdowa

Narodowe Centrum Zapobiegania Krzywdzeniu Dzieci (www.violencystudy.org/europa-ca/pp/moldova.ptt) działa na rzecz poprawy jakości życia dzieci w Mołdowie. Promuje ono wszelkie przedsięwzięcia służące przeciwdziałaniu wykorzystywaniu i zaniedbywaniu dzieci. Prowadzi również działania podnoszące świadomość społeczną w dziedzinie problemu krzywdzenia i zaniedbywania dzieci.

Z inicjatywy Narodowego Centrum powstało **Centrum Wsparcia Psychospołeczne Dziecka i Rodziny AMICUL**. Udziela ono pomocy dzieciom – ofiarom handlu, wykorzystywania seksualnego i innych form krzywdzenia. Klientami Centrum są również rodzice i dzieci z grup ryzyka. Centrum oferuje bezpłatne wsparcie socjalne, poradnictwo psychologiczne, porady medyczne i prawne. Prowadzi działania na rzecz reintegracji społecznej dzieci z grup ryzyka. Czas pracy z każdą osobą jest nielimitowany; pozostaje ona pod opieką Centrum aż do ostatecznego rozwiązania problemu. Centrum stosuje multidy-

scyplinarne podejście i indywidualny tryb pracy z klientem.

Centrum działa również na rzecz podnoszenia społecznej świadomości o problemie krzywdzenia dzieci. Opracowuje materiały edukacyjne dla dzieci, rodziców, profesjonalistów i wszelkich zainteresowanych podmiotów. Udziela wsparcia przy kampaniach społecznych na temat krzywdzenia, zaniedbywania i handlu dziećmi.

Centrum na rzecz Przeciwdziałania Handlu Kobietami (www.antitrafficking.md) powstało w ramach projektu ONZ wdrażanego przez Stowarzyszenie Kobiet Kariery Prawniczej. Trzy placówki Centrum udzielają porad prawnym dorosłym i nieletnim ofiarom handlu ludźmi, a także dostarcza im wszelkiego rodzaju wsparcia socjalnego. Centrum prowadzi różne działania na rzecz podnoszenia świadomości o problemie handlu ludźmi wśród pracowników administracji publicznej i instytucji wymiaru sprawiedliwości. Centrum organizuje też kampanie społeczne skierowane do szerokiego odbiorcy.

Rumunia

Największą organizacją działającą od 1990 r. na rzecz dzieci w Rumunii jest **Salvati Copiii (Save the Children Romania)** (www.salvaticopiii.ro). Realizowane przez nią programy obejmują: projekty z uczestnictwem dzieci, poradnie, projekty reintegracji rodziny, wsparcie dla dzieci osieroconych, pogotowie dla ofiar przemocy, dzia-

łalność badawczą nad problemem handlu dziećmi, wykorzystywania seksualnego, a także opracowywanie rozwiązań prawnych dotyczących dzieci. Save the Children jest ważnym partnerem rządu rumuńskiego w działaniach na rzecz praw dziecka.

Save the Children Romania doprowadziło do założenia 7 centrów pomocy dla dzie-

ci – ofiar wszystkich form krzywdzenia w różnych miastach Rumunii. Centra te służą pomocą i wsparciem ofiarom przemocy, zaniedbywania, handlu i ich rodzicom, prowadząc terapię, poradnictwo rodzinne i poradnictwo prawne. Centra prowadzą również działania prewencyjne – kampanie informacyjne w szkołach i placówkach opiekuńczych, seminaria informacyjne dla rodziców i dzieci, szkolenia dla profesjonalistów.

Organizacja opublikowała *Przewodnik po dobrych przykładach przeciwdziałaniu krzywdzeniu dzieci*, który następnie został rozpozszechniony w Departamentach Ochrony Dziecka, placówkach opiekuńczych czy innych organizacjach pozarządowych.

Organizacja rozwinęła również działalność edukacyjną w szkołach i domach dziecka. Ponad 2000 dzieci, 150 rodziców i 130 nauczycieli zostało objętych programami szkoleniowymi poświęconymi ryzyku i konsekwencjom krzywdzenia dzieci, w tym wykorzystywania seksualnego i handlu dziećmi. Programem szkoleniowym objęci zostali również pracownicy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Generalnego Oddziału Przestępczości Zorganizowanej.

Bardzo poważnym problemem w Rumunii jest handel kobietami i dziećmi. Jego zwalczanie wymaga współpracy różnych instytucji publicznych, pozarządowych i prywatnych. Bardzo cennym przykładem takiego współdziałania, w które zaangażowana jest również Save the Children Romania, jest projekt pt. *Publiczno-prywatna współpraca w przeciwdziałaniu handlowi i wykorzystywaniu seksualnemu nieletnich w przemyśle hotelarskim, podróżniczym i turystycznym*, realizowany w Rumunii od 2005 r. Polega on na przyjmowaniu przez podmioty branży podróżniczej, turystycznej i hotelarskiej *Kodeksu postępowania na rzecz ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym w turystyce*, opracowanego przez ECPAT International przy wsparciu UNICEF i Światowej Organizacji Turystyki (www.theco-

de.org). Zawiera on sześć zasad, które podmioty prywatne zaangażowane w projekt podejmują się wypełniać:

- ustanowienie etycznych zasad postępowania instytucji przeciwko wykorzystywaniu seksualnemu dzieci,
- szkolenie personelu na temat problemu handlu ludźmi,
- zawarcie klauzuli w kontraktach z dostarczycielami usług stwierdzającej wspólne nieuznawanie wykorzystywania seksualnego dzieci,
- rozpowszechnianie informacji o problemie handlu dziećmi podróżującym w katalogach, broszurach, na stronach internetowych itd.,
- udzielanie informacji kluczowym partnerom,
- sporządzanie corocznych raportów.

Projekt cieszy się w Rumunii poparciem wielu instytucji.

W Rumunii działa również **Federacja NGO's aktywnych w dziedzinie Ochrony Dziecka (Federation of NGOs active in Child Protection – FONPC)** (www.fonpc.ro). Powstanie Federacji to ważny krok w kierunku strukturalnego zaangażowania się społeczeństwa obywatelskiego w ochronę dzieci. Większość nowych rozwiązań w dziedzinie ochrony dziecka i pomocy rodzinie w Rumunii powstaje właśnie dzięki aktywności organizacji pozarządowych. Ich udział w rozwoju nowoczesnego i efektywnego systemu ochrony dziecka jest niezbędny. Rumuńska Federacja powstała w 1997 r. z inicjatywy 20 organizacji pozarządowych dzięki wsparciu funduszu PHARE. Obecnie liczy 37 członków. Misją Federacji jest praca na rzecz podnoszenia skuteczności działań w dziedzinie ochrony rumuńskich dzieci. Jednym z działań organizacji jest dwuletni program szkoleniowy dla 40 profesjonalistów (pracowników socjalnych, prawników, psychologów, policjantów) w dziedzinie prowadzenia regionalnych kampanii społecznych. Federacja, jako reprezentant organizacji członkowskich w kontaktach z władzami, konsoliduje ich wysiłki, wzmacnia ich skuteczność i pozycję wobec partnerów.

Ukraina

Kobiece Konsorcjum Ukrainy (www.friends-partners.org/lists/stop-traffic) rozpoczęło swoją działalność w dziedzinie przeciwdziałaniu krzywdzeniu dzieci od pilotażowego projektu pomocy dzieciom – ofiarom handlu zmuszanych do świadczenia usług seksualnych. Projekt, oprócz bezpośredniej pracy rehabilitacyjnej z dziećmi, obejmował szkolenia i seminaria dla psychologów i pracowników socjalnych. Inne działania organizacji skupiały się na szkoleniach dla osób pracujących z dziećmi – ofiarami wykorzystywania seksualnego – pracowników domów dziecka, szkół, schronisk.

Treść szkolenia zarejestrowanego na kasecie video porusza zagadnienia psychologicznej rehabilitacji dzieci wykorzystanych seksualnie. Jest skierowany do wszystkich osób pracujących z dziećmi w domach dziecka, internatach, schroniskach, do tych, którzy roztaczają systematyczną opiekę nad nimi. Film szkoleniowy trwa 92 minuty i obejmuje następujące tematy:

- rozpoznawanie dzieci ofiar wykorzystywania seksualnego,

- budowanie relacji zaufania dziecka do opiekuna,
- identyfikowanie problemu skrzywdzonego dziecka,
- praca terapeutyczna z dzieckiem,
- terapia indywidualna i grupowa,
- rehabilitacja dzieci.

Film, poza doświadczeniami projektu pilotażowego, zawiera również przykłady osiągnięć innych krajów w dziedzinie wspierania dziecka krzywdzonego (Polski, Kanady, Rosji) dostosowane do specyfiki pracy terapeutycznej na Ukrainie. Film treningowy jest uzupełniony instrukcjami ćwiczenia nowych umiejętności i wiedzy w codziennej pracy z dziećmi.

Centrum Kryzysowe „Kobiety dla kobiet” (www.bpw.donetsk.us) w Doniecku powstało w 2004 r. dzięki wsparciu Winrock International. Udziela ono kompleksowego wsparcia kobietom i dziewczynkom – ofiarom handlu i przemocy. Otaczane są one indywidualną opieką psychologa, prawnika i pracownika socjalnego. Centrum udziela klientkom wsparcia w wychodzeniu z kryzysowej sytuacji. Pomoc obejmuje między innymi rehabilitację, wsparcie medyczne i szkolenia zawodowe.

Zakończenie

Po ponad 15 latach od upadku komunizmu bardzo wiele zrobiono na rzecz poprawy sytuacji dzieci w Europie Wschodniej, do czego w istotny sposób przyczyniły się organizacje pozarządowe. System pomocy dzieciom przeszedł pozytywne przemiany zarówno na poziomie poszczególnych krajów, jak i całego regionu.

Przed organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony dzieci stoi jednak jeszcze wiele zadań. Podobnie do innych organizacji pozarządowych z regionu Europy Wschodniej czeka je szereg wyzwań, które będą musiały podjąć, aby nadal efektywnie realizować swoją misję. Do zadań tych należą:

- poprawa współpracy wewnątrzsektorowej,
- jasne określenie relacji trzeciego sektora z instytucjami państwowymi,
- umiejętność współpracy z władzami lokalnymi i sektorem prywatnym,
- zapewnienie sobie bezpieczeństwa finansowego nie tylko na podstawie zagranicznych źródeł finansowych,
- skuteczne działanie na rzecz korzystnych dla NGOów rozwiązań prawnych,
- opracowanie długofalowych strategii działania (www.efc.be/cgibin/articlepublisher.pl?filename=CG-SE-01-00-1.htm),

- podnoszenie w poszczególnych społeczeństwach rozumienia znaczenia organizacji pozarządowych w zwalczaniu problemu krzywdzenia dzieci.

This paper presents NGOs in selected East European countries, working in the field of prevention and reduction of child abuse. The article discusses examples of national and local organizations, as well as local branches of international organizations, umbrella organizations, and networks of intra-sector collaboration. This is just a part of the activity of the third-sector institutions in the field of child protection in this European region.

Strony internetowe

<http://nonviolence.iatp.by> - informacje o organizacji Dzieci - nie do krzywdzenia (Children - not for abuse).

<http://www.animusassociation.org>

<http://www.pamij.com/8-3/pam8-3-5-palub.pdf> - Palubinkas G., *Democratization: The Development of Nongovernmental Organizations (NGOs) in Central and Eastern Europe*.

www.antitraffic.md

www.bpw.donetsk.ua

www.centrsdardede.lv

www.efc.be/cgi-bin/articlepublisher.pl?filename=CG-SE-01-00-1.htm - Gregoire C., *NGO Governance in Central and Eastern Europe: Problems and Needs*.

www.fonpc.ro - informacje o organizacji Federatia Organizatiilor Neguvernamentale pentru Protectia Copilului - Romania

www.friends-partners.org/lists/stop-traffic/1998/0136.html

www.kidprotect.pl - Sajkowska M., *Wprowadzenie do problematyki krzywdzenia dziecka*, wykład wygłoszony podczas V Ogólnopolskiej Konferencji „Powstrzymać przemoc wobec dzieci”, Warszawa, grudzień 2000 r.

www.lastekaitseliit.ee - informacje o organizacji Lastekaitse Liit (Estonian Union for Child Welfare).

www.partnersbg.org

www.pvc.lt - informacje o organizacji Paramos vaikams centras (Children Support Center)

www.salvaticopiii

www.saugus-vaikas.lt

www.thecode.org

www.tugikeskus.org.ee - informacje o organizacji Tartu Laste Tugikeskus (Tartu Support Center for Abused Children)

www.violencstudy.org/europa-ca/pp/moldova.ptt